

Case Multia: Oppimateriaaleista

Kevät 2019

**Millaista on
hyvä oppimateriaali?**

Oppimateriaalit aikansa kuvina...

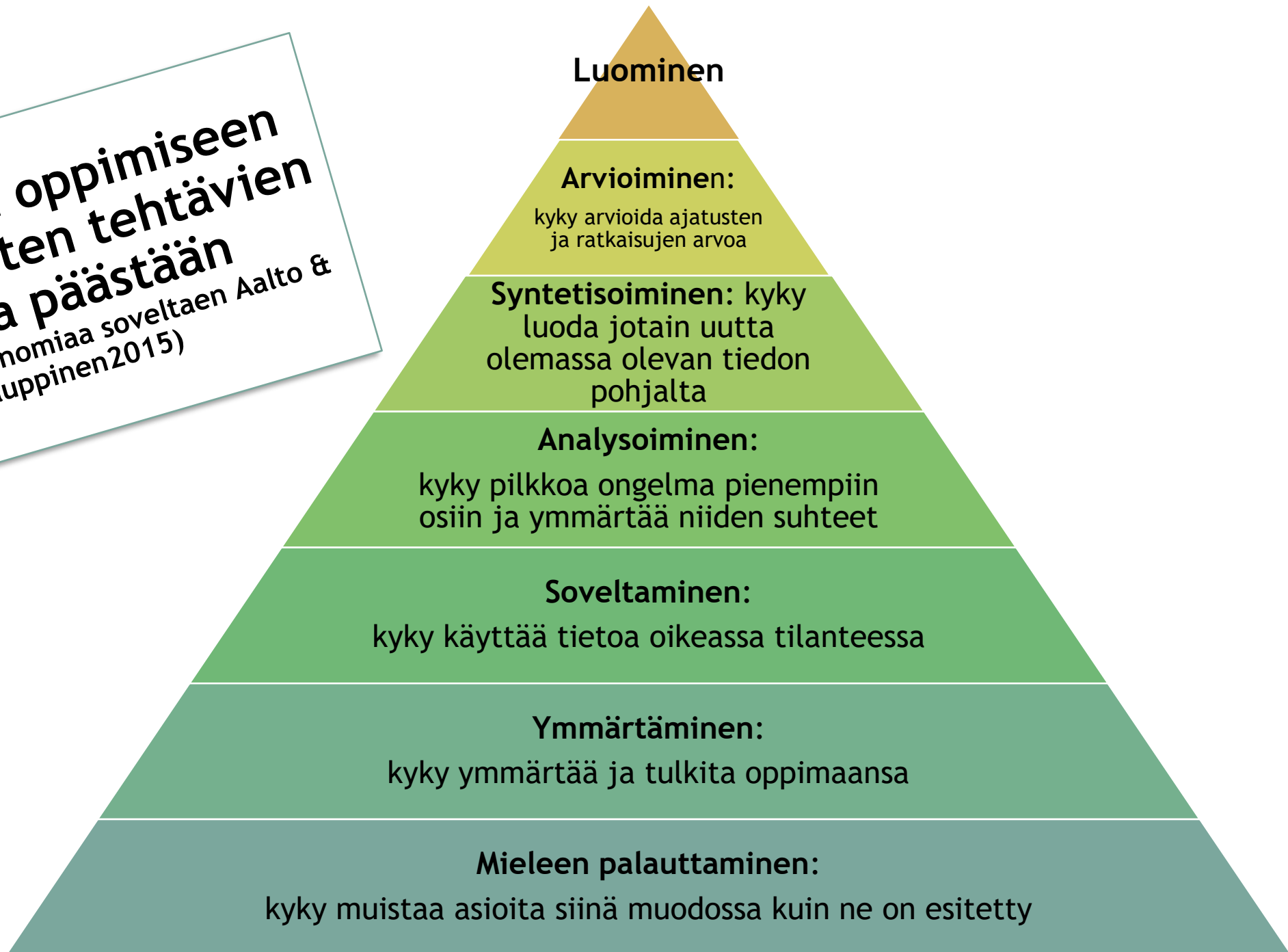
Oppimateriaalien tutkimisesta

Materiaaleja voi tutkia esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:

- Missä suhteessa materiaalit ovat opetussuunnitelman perusteisiin?
 - Mikä/millainen on materiaalien tiedonkäsitys, oppimiskäsitys, kielikäsitys, taustaideologia (kirjoitettu ja todellinen)?
 - Miten tietosisältö esitetään: annetaanko (oikea?) tieto valmiina vai luoko oppilas tietoa itse?
 - Miten oppija oppii oppiaineen/teeman sisältöjä materiaalin avulla?
 - Mitä oppilasta konkreettisesti ohjataan tekemään tehtävissä
 - Etsi - tunnista - poimi; nimeä; taivuta eri muodoissa; muunna pyydettyyn muotoon; täydennä (aukkotehtäviin); päättelee sääntö esimerkkien tai tekstin perusteella; keksi x-sanoja kuvasta; käytä rakennetta - kirjoita lauseita/teksti (*Kirjoita kuvasta kaksi lausetta*); käytä rakennetta - esim. sanaston rikastaminen (*kirjoita vastakohta/synonyymi, valitse sopivin sana*), puhu, esitä ilmaise.
 - Näkyykö materiaaleissa oppijan elämismaailma?
- Kuinka oppilas saa luotua oman suhteen asiaan?

**Millaiseen oppimiseen
erityyppisten tehtävien
avulla päästään**
(Bloomin taksonomia soveltaen Aalto &
Kauppinen 2015)

Mihin oppimateriaalit sosiaalistavat ja miten (millaista monilukutaitoa käyttämiseen tarvitaan):

Tutkikaa oppimateriaaleja ja eritelkää, mitä kaikkea kielellä tehdään niiden mukaan:

- Mikä on tyypillistä eri oppiaineiden oppimateriaaleille?
 - Miten poikkeavat toisistaan?
 - Mikä on olennaista sisältöä? Miten ja mistä se löytyy?
 - Miten oppilasta pitäisi ohjata niiden opiskelussa?
- Millaisia osa-alueita (tekstin osia, itsenäisiä tekstejä) oppikirjoista löytyy?
 - Mitä eri tekstityyppejä, millaisia kuvia, millaisia tehtävänantoja jne.?
- Millaisia tekstejä (huom. laaja tekstikäsitys) ohjataan, kehoitetaan jne. tuottamaan?
 - Millaisia tekstejä voisi tuottaa ko. materiaalin avulla...

Oppikirjatekstile tyypillistä

(Karvonen 1995, Aallon & Kauppisen 2011 mukaan)

- esitystavan **persoonattomuus** ja **asiakeskeisyys**
- lauseiden **tiiviyys** ja **pelkistyneisyys**
- tavoitteena opettaa **käsitteitä**
- **Luettelomainen** rakenne: sisällöt eivät rakennu prosesseiksi vaan väitteiden luetteloksi
 - kausaalisten ja kontrastiivisten kytkösten puute
- **heikko linkitys** oppilaan aiempiin tietoihin
- kirjoittaja asiantuntija -lukija tietämättömämpi
- erilaiset **typografiset** konventiot: kursivoinnit, kuvat, tiivistelmät...
- **institutionaalisuus**: pitkälti kyseenalaistamattomia konventioita, jotka koetaan terveeseen järjen mukaisiksi **VAIKKA** oppikirja täynnä valintoja - aina aikansa tuote ja tehty tietyistä näkökulmista (mm. Neekeri-esimerkki...)

Yhtenäinen oppikirjagenre?

(Aalto & Kauppinen 2011)

- Kukin oppiaine sosiaalistaa omaan kieleensä ja viestintäkonventioihinsa, esim.
 - tapa otsikoida
 - avainkäsitteet ja miten ne määritellään
 - mitä kuvataan: ilmiöitä vs. syy-seuraus-suhteita vs. tapahtumia vs. systeemin toimintaa vs. rakenteita...
 - mikä on opittavaa ydinasiaa? miten sen löytää tekstistä?
 - tekstin tyypillinen rakenne
 - oppikirjakappaleen rakentuminen
 - mikä tehtävä kuvilla on? miten kuvia luetaan?
- Sosiaalistuttava moniin konventioihin
- Kognitiivisiin prosesseihin liittyviä eroja
- Samalla (luku)strategialla ei pärjää

Oppikirjateksti lukemisen ja oppimisen kannalta

(Aalto & Kauppinen 2011)

- kukin asia esiin vain kerran eikä siihen palata
- teksti sisällöltään liian niukkaa, tiivistä ja abstraktia tulkittavaksi ja edelleen kehiteltäväksi
- tiheää tekstiä ja monotonisia lauseita, joita vaikea hahmottaa ja jotka rasittavat muistia
- lukemisen hitaus
- pänttäämisen, toistamisen ja listaamisen strategia.

Esimerkkejä äikän materiaaleihin vaikuttavista tekijöistä

Kaksi näkökulmaa kieleen (vaikuttavat opetuksen taustalla)

Formalistinen näkökulma

- Kieli on ensisijaisesti individuaalinen ja mentaalinen järjestelmä, joka on jakaantunut fonologiaan, morfologiaan, syntaksiin ja leksikkoon. Analysoimalla puhetta ja kirjoitusta sekä kuvaamalla ihmisten intuitiivista tietoa voidaan paljastaa kielen ominaisuudet.
- Kielitieteen avulla etsitään niitä säännönmukaisuuksia, joista universaalin kielisysteemin oletetaan rakentuvan.
- Konteksti on kielenulkoinen: kielen kuvauksessa ei siis tarvitse huomioida esimerkiksi puhujan tai kuulijan ominaisuuksia, kielen käyttötehtäviä, tilanteita tai yhteisöjä, joissa kieltä käytetään.
- Kielen kuvaukset etenevät kielen rakenteiden kuvauksesta, muodoista, kohti niiden merkityksiä - esimerkiksi etsitään kieliopillisia muotoja teksteistä.

Funktionaalinen näkökulma

- Kieli on ensisijaisesti sosiaalinen ilmiö ja vuorovaikutuksen väline. Merkitykset eivät ole sidottuja yhteen sanaan vaan yhdellä ilmauksella voi olla useita merkityksiä ja funktioita.
- Kieli on yksi viestinnän väline muiden joukossa, ja se on olemassa vain kielenkäytössä.
- Kielen kuvauksen tehtävänä on kielen käytön ja merkitysten rakentumisen selittäminen.
- Kieltä ei ole mielekästä kuvata kontekstista irrallaan: Kieli heijastaa ja rakentaa yhteisön toimintatapoja, ja sen avulla opitaan sosiaalisen kontekstin arvoja, käyttäytymistapoja ja asenteita.
- ”Kielen ja sosiaalisen systeemin vuorovaikutus on kaksisuuntainen: toisaalta kieli muovaa ja luo sosiaalista systeemiä, toisaalta sosiaalinen systeemi luo kieltä” (Luukka 2000).
- Kielen kuvaukset etenevät merkityksistä kohti muotoja - esimerkiksi teksteistä tutkitaan merkityksiä sekä ilmauksen tehtäviä ja vasta sitten tapoja, joilla ne on luotu.

Eri näkökulmat kielenopetuksessa

(Luukkaa 2004 mukailleen)

	Perinteinen (formalistinen) opetustapa	Funktionaalinen kielenopetus
Mikä kieli on?	Rakennneosien järjestelmä, autonominen säännöstö	Sosiaalinen ja kognitiivinen ilmiö, keino ilmaista merkityksiä
Miten kieltä opitaan?	Sisäistämällä sääntöjärjestelmä; harjoittelun, toiston ja korjauksen kautta	Oppimalla tarkkailemaan ja muuntelemaan kielenkäyttöä aidoissa tilanteissa
Mitä kehitetään?	Normien ja sääntöjen hallintaa, kykyä nimetä ja luokitella kieltä	Tiedostumista kielestä, sen muodoista ja merkityksistä; taitoa käyttää kieltä
Tarkastelun yksikkö?	Irralliset sanat, lauseet ja virkkeet	Tekstit konteksteissaan
Mikä on tekstien asema?	Tekstit ovat ”poiminnan paikkoja”, esimerkkejä kieliopillisista seikoista	Tekstit ovat vuorovaikutuksen yksikköjä, opetuksen jäsentäviä voimia

Ymmärtämisen tavoitteet ja lukustrategiat

(Tukia, Aalto & Mustonen 2007)

Ymmärtämisen tavoitteet	Miten tavoitteisiin päästään? (lukustrategiat)
<ul style="list-style-type: none">• aihe• ydinsisältö (faktat, mielipide, tapahtumakulku)• kokonaisuuteen kuuluvien asioiden väliset suhteet• ydinsanat• asenteet, suhtautuminen, sävyt• vuorovaikutus tekstin kanssa	<ul style="list-style-type: none">• maailmantiedon käyttäminen• tekstilajien rakenteen tunteminen• huomion fokuoiminen tavoitteen kannalta olennaisiin kohtiin• muun tekstin yhteydessä olevan tiedon hyödyntäminen• asioiden yhdisteleminen• ydinsanojen ymmärtäminen• vieraiden sanojen merkityksen päättely• johtopäätösten tekeminen
 <p>Oman ymmärtämisen aktiivinen seuraaminen</p>	

